

Klic TRIGLAVA

LETO V.

19. maja 1952.

ŠTEV. 93.

NARODNO DELO

Vpliv na javno mnenje Zapada, kakor smo ga opisali v uvodniku v zadnji številki, prav gotovo ni edina oblika narodnopolitičnega dela, ki ga more vršiti emigracija. Tudi ob tej priliki ne bomo razpravljali, zakaj sploh naj begunci tako delajo. To vprašanje, ki se je prva leta zdelo ne potrebno, danes sicer posredno stopa v ospredje, toda prav zato tudi naj prej le posredno odgovorjamo s prikazom, kaj in kakšno narodnopolitično delo je mogoče.

Če izvzamemo prevratno delovanje v sami Jugoslaviji, ki je zvezano z neprimernim tveganjem in na katerega emigracija težko vpliva, je poleg notranje pripravljenosti emigracije, da nudi demokratično zameno diktaturi, gotovo vplivanje na Zapad najboljši prispevek k osvobojevanju našega naroda. Pri tem so osebni stiki uglednih begunskih politikov s pomembnimi ljudmi na Zapadu vsekakor koristnejši od papirnatih spomenic. Toda ugled si je mogoče pridobiti le skozi dolga leta; osebne stike je težko navezati in lahko zanemariti; in čeprav je poslušalec zagotovljen, je govorjena beseda hitro pozabljena. Zaradi vsega tega je pisano opozorilo vedno veliko vredno in bo posebno za nas Slovence še dolgo skoraj edino prišlo v poštev.

Ponovno poudarimo nekaj nujnih lastnosti, ki jih spomenice morajo imeti, ako nočejo romati naravnost v koš za odpadke. Dejstva in spet dejstva so potrebna. Nam samim se nedvomno milo stori pri srcu, ako bomo splošna obtoževanja komunistov, Nemcev ali Italijanov. Toda te vrste tožbe ne bodo odklenile Zapadnega srca. Tega se vse premalo zavedamo. Ne manjka se drobnih, a nezaslišanih dejstev, grdih zapostavljanj, podlih zatiranj, od katerih bi vsako zase pretreslo Zapadno vest. Toda vse preradi se tega bogastva dokazov ne poslužujemo. Pritožujemo se na splošno, v oguljenih frazah, kot da bi ne dojeli, da je svet sit takih besed in kot da bi Slovenci bili tako vajeni poniževanj, da jih posamezniki sploh več ne zaznavamo.

V tem greše predvsem slovenske manjšine. Pri narodnopolitičnem delu namreč ne smemo zavzeti ozko kranjskega stališča, temveč moramo pomniti, da smo vsi Slovenci, tudi ob Dravi in Soči. Preradi smo včasih in še zmeraj izražamo svojo povezanost z njimi le s prepevanjem narodnih pesmi. Toda prav pomoč slovenskim manjšinam je velika naloga emigracije, ker se bolje od njih spozna v zapadnem svetu.

Ne smeli bi opustiti nobene prilike za pomoč koroškim in primorskim tako kot jugoslovanskim Slovincem. Vztrajnost, iznajdljivost in ne ponižnost je nadaljna nujnost za spomenice. Dobro je izrabila Slovenska Pravda malenkosten povod, obisk avstrijskega kanclerja dr. Figla, da je opozorila Zapad na zapostavljanje koroških Slovencev. Neumno bi bilo pričakovati, da bodo recimo angleški časopisi zato kanclerju zavili vrat, da maščujejo Korošce. Toda le neumnemu more ostati prikrito, da je dr. Figl pritegnil pozornost na Avstrijo in da je v takem razpoloženju spomenica o Koroški globlje prodrla v zavest. Uspeh bo sijajen, ako se bo kancler ob povratku mimogrede spomnil, da mu je zapostavljanje Korošcev v svetu prineslo malo zadrego. Slovenci bodo morda vendar dosegli nekaj bornih pravic.

Tudi petje, ki nam je rado v ponos, more služiti pri narodnopolitičnem delu, kakor sploh vse kulturno delovanje. Pri tem kajpak ne mislimo na pijansko popevanje, pač pa recimo čeden koncert zbora. Če je koncert umetniški dogodek, kar pač ne presega slovenskih moči, pritegne precejšnje pozornost. Brez vsiljivosti in nesramnosti, le z malo spretnosti je mogoče podtakniti narodnostno noto. Široka publika, ki bo odhajala s praznim občutkom do Slovencev, sicer ne bo določala svetovne politike; niti pa izključeno, da ni med njo ta ali oni iz tistega kroga, ki neposredno vpliva na javno mnenje. V najslabšem primeru je mogoče za narodne namene porabiti denarni dobiček.

Kajti vprašanje sredstev je pri delovanju seveda na važnem mestu. Enako važno je staro vprašanje usmerjanja, usklajanja in vodenja, ki naj bi ga opravljal naroden odbor. Slovenci smo v obojem še reveži. Nikakor pa ni rečeno, da smo to po naravi in da mora tako ostati. Obup je enako nesmiseln kot zatiskanje oči pred dejstvi. Denarno vprašanje ni nerešljivo. Odkod recimo jemlje denar Slovenska Pravda za svoje delo?

SLOVENSKI KATYN

Spet praznujemo žalostno obletnico.

Od 27. do 31. maja 1945 so angleške zasedbene oblasti v Avstriji vrnila v Jugoslavijo 12.000 slovenskih protikomunistov. Tem je bilo rečeno, da jih preseljujejo v Italijo. Jugoslovanski komunisti so vse - razen nekaj sto žena in otrok - brez sodnega procesa in v mnogih slučajih celo brez identifikacije pobili, zmetali v jame in zasuli. Po srečnem naključju se je iz teh jam groze rešilo nekaj redkih posameznikov, ki so žive pričevalci komunističnih masovnih umorov v Sloveniji.

Iz poznanih in politično razumljivih razlogov danes ni mogoče pričakovati, da bi se v svetu dvignil merodajen in vpliven glas, ki bi - podobno kot je zdaj s katyńskim pobojem - obtožil jugoslovanske komuniste groznega zločina. Potrpešljivo moramo pač čakati, da bo za to prišel naš in Titov čas. Med tem pa moremo temeljito ponovno preučiti dokumentacije o pokoljih, iz njih izločiti precej nejasnosti in nedoslednosti. Treba je ta pričevanja izpopolniti z vsemi tistimi podatki, ki so še potrebni, in po možnosti z vsemi fotografijami, ki so zdaj še mogoče, dokler pričevalci živijo. Točne skice masovnih grobišč so seveda prepotrebno dopolnilo besedila. Celotni dokument je treba prevesti v tuje jezike in dobro bi ga bilo natisniti. Kadarkoli se nudi prilika ali je primeren čas, ga moremo vsakomur predočiti. V kolikor to revizijsko in dopolnilno delo še ni izvršeno, naj bi ga prevzel poseben odbor. Primer registracije zločina pri National Catholic Welfare Conference v Združenih državah je brez dvoma popoln in hvalevreden. V tem smislu, toda temeljito izpopolnjeno, je treba nadaljevati.

V celoti bi obravnava zahtevala tri dele: slovensko domobranstvo, angleški postopek s predajo, komunistični pokolji. Nastanka in značaja Domobranstva oz. slov. protikomunističnih oddelkov ne bo mogoče ob prikiču pobojev toliko in tako globoko utemeljiti, da bi zadeva bila za Zpad popolnoma jasna. Niti ni za sam zločin važno, da je razjasnjeno ozadje žrtve. Zgodovina slov. komunistične revolucije obsega pač toliko gradiva, da je o tem treba ločeno pisati. Angleški postopek ne bi bil opisan popolno in objektivno, če ne bi pri tem objektivno opisali tudi postopkov na slovenski strani pred in med predajo; za to dokumenti še niso na razpolago in je treba to zaenkrat staviti z dnevnega reda. Tretji del bi kazalo zgraditi na pravnem načelu, da nihče ne sme biti kaznovan, dokler ga ne sodi neodvisno sodišče. Zpad je celo notoričnim vojnim zločincem, kot so sedeli na nuernberškem procesu, dopustil pravično sojenje in obrambo. Upira se vsakršnemu čutu za pravičnost, da bi bili tisoči ubiti brez vsake pretveze sojenja.

Zločin nad dvanaajstimi tisoči je tako presunljiv, da se bo Zpad zgrabil, če bodo dokumenti dobro pripravljani. Če tega ne bo, premnogi zpadnjaki ne bo verjel. Kajti pred tako grozo človek nagonsko zatisne oči.

KLIC TRIGLAVA

53, Bucks Hill, Chapel End,
Nuneaton, Warwickshire

Izhaja 1. in 3. ponedeljek v mesecu.

B E R L I N S K I K O N G R E S

Časnikarska zveza združuje 1200 članov
(Poročilo posebnega dopisnika)

Mednarodna federacija svobodnih časnikarjev je bila ustanovljena na 1. kongresu l. 1948. v Parizu. 2. kongres je bil decembra 1949 v Londonu, 3. pa se je vršil od 24-28. aprila letos v Berlinu.

Na berlinskem kongresu so bili letos navzoči tudi vplivni zapadni faktorji kot ameriški admiral H. B. Miller, predsednik NCFE, angleški poslanec A. Dodds-Parker, ameriški kongresnik Madden, pomembni sodelavec londonškega "Daily Telegrapha" Muggeridge, evropski predstavnik ameriških sindikatov Irving Brown, berlinski župan dr. Reuter, francoski publicist R. Aron itd.

Kongresni dnevi so bili razdeljeni na javne manifestacije in organizacijske razprave Federacije. Na javnih zborovanjih so govorili zgoraj omenjeni gostje, razpravljalo pa se je tudi o stanju človeških pravic, kulture, tiska in radia v komunističnih državah. Oatisov proces iz Prage je bil nazorno ponovljen na podlagi originalnih stenografskih zapiskov. Sledila je strokovna obravnava gospodarske konference v Moskvi. Berlinska sekcija Mednarodne kulturne unije je begunskim časnikarjem priredila prijateljski večer, ki so ga posetili mnogi berlinski javni delavci. Končno je kongres obravnaval še naloge poročevalca in postopek Zapađa do narodov pod komunističnim jarmom. Ker se komunistični časnikarji niso odzvali povabilu na javno debato, je kongres obravnaval naloge časnikarske organizacije, sprejel več resolucij in izdelal spomenico, ki so jo zastopniki vseh narodov prebrali preko Voice of America svojim narodom v domovini.

Iz organizacijskih poročil, ki so bila podana v drugem delu kongresa je bilo razvidno, da šteje federacija nad 1200 članov, tako da spada ta mednarodna časnikarska organizacija med najbolj pomembne ustanove emigracije. Žal so bili kongresni dnevi preobloženi z javnimi manifestacijami, da bi se časnikarski delegati mogli bolj posvetiti notranjim zadevam, svoje federacije. Vendar so se razvile ostre polemike zlasti glede razmerja med Federacijo ter njeno novinsko agencijo. Sicer je bila končno izglasovana zaupnica dotedanjemu vodstvu, toda v novem odboru je prišlo do nekaterih sprememb. Predsednik bo še naprej g. Wierzbiansky, za novega glavnega tajnika pa je bil izvoljen Čeh g. Papirnik.

Slovenca je zastopal na kongresu g. Fran Erjavec, predsednik pariške "Federacije časnikarjev in publicistov narodov Jugoslavije". Poleg njega pa so bili tam še štirje Hrvati, ki jih je vodil g. Ilija Jukić, ter štirje Srbi. Slovenski delegat g. Erjavec je bil mnenja, da nudi ta kongres izredno priliko, da se za bodoče zagotovi tudi Slovincem vidno mesto, kar je bilo doslej premalo upoštevano.

Slovenski novinarji

Pri ustanovitvi Mednarodne federacije l. 1948 niso sodelovali Slovenci. Obstojele je tedaj le "Jugoslovansko novinarsko združenje", ki ga je vodil b. šef jugoslovanskega presburoja g. dr. Radovanović. V letu 1949 je bil v to jugoslovansko združenje povabljen tudi g. Erjavec in je prevzel podpredsedniško mesto; kmalu pa je ugotovil, da je število članov tega združenja zelo majhno, organizacija sama pa zastopa strogo unitaristične cilje. Poleg tega so imeli Hrvati v Londonu že svoje "Društvo hrvatskih časnikarjev". Proti koncu 1949 je prišlo v Parizu do snovanja druge jugoslovanske časnikarske organizacije - na federalističnem principu. Vanjo je vstopilo več Srbov, nekaj Hrvatov, vabljeni pa so bili tudi Slovenci. G. Erjavec je tedaj zahteval od dr. Radovanovića, da se "Udruženje" izjavi za federalistično načelo ter združi z novo ustanovljeno konkurenčno jugoslovansko organizacijo. Ker se je med tem tudi londonski kongres Mednarodne federacije izjavil za etnični princip, člani dr. Radovanovićeve organizacije pa so vztrajali na etatističnem, se je g. Erjavec pridružil novo ustanovljeni jugosl. časnikarski federaciji. Dasi je ta nova "Federacija

časnikarjev in publicistov narodov Jugoslavije" v pravih dokaj jasno izrazila federalistično načelo, vendar g.Erjavec še ni uspel, da bi se slovenska, hrvatska in srbska časnikarska skupina vsaka zase včlanila v Mednarodno federacijo, četudi bi med seboj ostale še vedno povezane kot dotlej. Tega stališča niso podprli Hrvati, Srbi pa so se mu upirali. Poleg tega tudi pravila mednarodna zveze še niso bila povsem jasna v tem pogledu.

Etnično načelo sprejeto

Ko se je jugoslovanska časnikarska federacija odpravljala na berlinski kongres, je ozračje bilo precej napeto. Srbski odborniki so vztrajali, da mora federacija na kongresu nastopati na zunaj kot jugoslovanska, dočim je predsednik g.Erjavec smatral, da je to stvar treba v načelu rešiti na samem kongresu. Hrvatski odborniki so ostali pasivni. Poleg tega je Mednarodna federacija priznala jugoslovanskim časnikarjem le dvoje delegatskih mest, kar bi praktično - kot je večkrat že bil običaj - pomenilo da Slovenci ne bomo zastopani. Na kongresu pa so se pojavili tudi delegati londonskega hrvatskega združenja, ki so podpirali Erjavčevo stališče. Ko so dobili načelno podporo še od Srba g.Trivunca in ko so se za etnično stališče izjavili še hrvatski odborniki pariške jugosl.federacije, je bilo - kljub ostremu nasprotovanju preostalih treh srbskih delegatov - jasno, da bodo revizionisti uspeli.

G.Erjavec je prišel v statutarno komisijo kongresa. Tam je bil sprejet njegov predlog, da so člani Mednarodne federacije svobodnih časnikarjev nacionalne organizacije v etničnem smislu besede in da more biti včlanjena le ena nacionalna organizacija. Lahko pa se posamezne narodne organizacije med seboj federirajo po lastni volji, vendar pri tem ne izgube članstva v Mednarodni zvezi.

Slovenski zastopnik je v načelu izjavil, da podpira povezavo treh s-h-s narodnih organizacij v skupno zvezo, toda Hrvatje se glede tega ni so hoteli izjasniti, Srbi pa morajo najprej urediti svoje razmere. Tako je pač dosedanja pariška jugoslovanska federacija prenehala obstojati; hrvatski člani so takoj vstopili v londonsko hrvatsko organizacijo, za Slovence pa je g.Erjavec takoj v Berlinu prijavil "Slovensko časnikarsko društvo v emigraciji", ki je bilo sprejeto od Mednarodne zveze. Ker je dosedanja pariška slovenska časnikarska sekcija družila le redke slovenske novinarje, bo gotovo novo Slovensko časnikarsko društvo stremelo, da poveže večino begunskih časnikarjev, ki bodo nato sprejeli društvena pravila in izbrali svoj odbor.

+

DR.FIGL NA ZAPADU

Avstrijski kancler dr.Leopold Figl je 7.maja prispel v London, kjer je bil lepo sprejet. Njegov obisk je vzbudil v angleškem tisku precejšnjo pozornost in ugodne komentarje zlasti zaradi njegovega bivanja v koncentracijskih taboriščih pod Hitlerjem.

Slovenska Pravda je poslala osemdesetim britanskim političnim osebnostim, ustanovam in časopisom poročilo o težkočah slovenske manjšine na Koroškem. Poročilo je razpravljalo o številčnem stanju Slovencev, o šolski politiki, kulturnih ustanovah in pristojnosti različnih oblasti do Slovencev. Ob zaključku je poročilo povzelo zahteve koroških Slovencev. Poročilu je bilo priloženo pismo kanclerja dr.Figla in deželnega glavarja g.Wedeniga Narodnemu svetu koroških Slovencev iz leta 1950, kjer drug drugemu naprtujeta pristojnost za manjšinske zadeve.

Tajnik Slovenske Pravde je poslal naknadno zunanjemu ministru g. Ednu tole brzojavko:

"Ob priliki obiska avstrijskega kanclerja dr.Figla spoštljivo prosimo, da preučite našo spomenico o slovenski manjšini na Koroškem z dne 5.maja. Spominjajoč se Vašega prijaznega zanimanja za slovenske težave med Vašim obiskom na Koroškem v septembru 1950 zaupamo Vaši uvidevnosti, da boste zastopali koristi koroških Slovencev."

Spomenica je bila poslana tudi dr.Figlu.

Ob kasnejšem obisku dr.Figla v Združenih državah je tamkajšnja Slovenska Pravda poslala isto poročilo ameriškim političnim faktorjem ter brzojavko državnemu tajniku g.Achesonu.

GOLAŽ ITALIJANOM ZA VOLITVE

Londonska konferenca med zastopniki Amerike, Anglije in Italije o upravi tržaške zone A se je končala prejšnji petek po skoro šestih tednih (gl. KT 90, 91, 92) pogajanj, ki jih je g. Eden označil kot ena najbolj težav nih, kar jih pozna. Italijani so dobili pričakovani večji delež pri upravi. Italijanska vlada bo predlagala upravne uradnike z direktorjem na čelu, a nastavljal jih bo zavezniški poveljnik, kateremu bodo odgovorni. Policija, obramba in pravosodje ostanejo pod neposrednim nadzorstvom Vojaške uprave. Italijansko vlado bo zastopal pri poveljniku politični svetovalec. Poročilo poudarja, da novi ukrepi ne vplivajo na končno rešitev bo dočnosti Trsta in z običajnimi besedami zagotavlja vsem prebivalcem še nadalje vse pravice in svoboščine.

V resnici je že preje mnogo Italijanov sedelo po službah, le nekaj Angležev bo izgubilo mesta. Čeprav je Slovencev v zoni A 30%, jih je med uradniki le 2%. To je precej zasluga komunistov, ki so v začetku hoteli prezirati Zav. vojaško upravo in so za Slovence pripravljena mesta posedli Italijani. - Toda g. De Gasperi je bil, kot pričakovano, zadovoljen. Kot je pametno predvidela tržaška DEMOKRACIJA, so Italijani dobili nekaj golaža za občinske volitve prihodnjo nedeljo. Preje je ugibal MANCHESTER GUARDIAN, da bo gora rodila miš, ki jo bodo tako našemili, da bo privlačna za volilce 25. maja.

Pričakovano je bilo tudi hudo Titovo razburjenje, da ne prizna sklepev konference, ki so sramotni, krivični in kršitev mirovne pogodbe. Z zavzemanjem za Trst Tito nedvomno spretno brenka na narodne strune in si pridobiva nekaj simpatij tudi pri tistih naših ljudeh, ki mu jih neradi naklonijo. Treba je nedvomno višjih sposobnosti dialektičnega materializma, da bi razumeli, kakšna je zveza med Rimom, Moskvo in Vatikanom, ki je nakažena kot vir vsega zla. Toda prav jasno je, da Tito dolži Vatikan kot glavnega snovatelja Jugoslaviji sovražnega početja. "Tisti duhovniki, ki po služajo Rim in ne služijo narodnim interesom so agenti tujcev!"

V angleškem parlamentu je zunanji minister g. Eden 12. tm. podal izjavo o sklepih konference. Obžaloval je Titove izpade. Ob laburističnih vprašanjih je omenil, da ima Jugoslavija v zoni B mnogo več oblasti kot Italijani v A. Laburistična vlada je obljubila obe zoni Italiji in to ni lajšalo pogajanj. Na pritožbo, da niso oskrbeli dovolj zaščite za manjšine, je odvrnil, da se manjšin tiče poseben člen. Izrazil je upanje, da se bosta obe prizadeti državi vendar pričeli razgovarjati.

Angleški tisk je o stvari veliko pisal. Diplomatski dopisnik TIMESa piše, da imajo Jugoslovani dokaj osnove za pritožbe, ker v poročilu konference ni ničesar storjenega za zaščito Slovencev. V uvodniku razlaga TIMES, da je želja Italijanov po večjem deležu pri upravi zone A razumljiva, saj je ta zona že 7 let pod ZVU, medtem ko je zona B Jugoslavija pravzaprav vsrkala vase. "Najpametnejše glave obeh narodov najbrže uvidijo, da je delitev ozemlja neizbežna... samo navzočnost zaveznikov ohranja utvaro Svob. ozemlja in prikriva golo dejstvo razdelitve." Pogajanja med obema strankama bi mogla odpraviti nekaj nesmislov sedanje razdelitve.

DAILY TELEGRAPH presoja londonski sporazum v uvodniku, kjer zavrača zamisel Svobodnega ozemlja kot nemogočo in to deloma zaradi jugoslovanskega postopanja v zoni B. Enako nemogoča je vrnitev celotnega ozemlja Italiji. Rešitev je treba iskati v neposrednih pogajanjih med prizadetima. Ponovno izjavlja, da je zdaj razdelitev ozemlja edina možna rešitev. "Težavni problem bo razmejitev, ki bo zadovoljila slovensko manjšino, in zdi se neizbežno, da bo ureditev morala predvideti preseljevanje prebivalstva"

MANCHESTER GUARDIAN piše v uvodniku, da novi ukrepi ne bodo pomagali k razbistritvi dvočelnega pravnega položaja. Novi italijanski uradniki bodo seveda čutili odgovornost do lastne vlade. "Po določbah mirovne pogodbe (ki naj bi še bila v veljavi) mora ZVU postopati enako z Italijani kot s Slovenci; toda italijanski upravniki bodo zdaj vodili slovenski šolski sistem." Odgovor bi bil, da je delo mogoče z uvidevnostjo in previdnostjo in da je vsekakor Jugoslavija že itak prezirala mirovno pogodbo, ko je stvarno priključila svojo ceno ozemlja. Ta odgovor bi držal, ako bi se odločili, da je edino mogoče izročiti zono A Italiji in B prepustiti Jugoslaviji. Toda prav tega Italija noče. Zato vse skupaj nima smisla, razen da okrepi g. De Gasperija pri bližnjih volitvah. Toda če bodo kdaj iskali končno rešitev, jim ta popust more škodovati, zaključil list.

GLASILO SLOV. DEMOKRATOV

Izšla je 2. številka "Domovine", predvsem posvečena Jugoslaviji ter s-h-s sporazumu v emigraciji.

Predsednik SDS ing. Bevc izraža željo, da se ohrani dosežanja politična skupnost treh slovenskih strank in da se "doseže edinost v slovenski in celokupni jugoslovanski emigraciji". Ugotavlja, da je delo političnih strank v izgnanstvu varovati kontinuiteto idej, izvrševati mandat, ki so ga prinesle iz domovine, slediti usodi domovine in se pripravljati na svobodo. "V izgnanstvu ni mogoče ustanavljati novih strank, ker ni dosegljiv tisti, ki bi tak mandat podelil. Gibanja, ki se pojavljajo v izgnanstvu so pač izraz skupin, ki jih priporočajo, brez stvarne zveze z domovino. Načeloma ne nasprotujemo takim gibanjem," ker ima vsakdo pravico, da priporoča načela, za katera misli, da bi koristila narodu in domovini.

V članku "Stvarnost Jugoslavije" pravi dr. Bogumil Vošnjak, da bi razkosanje Jugoslavije predstavljalo takoj mednarodni zapletljaj. Svet ne bi brezbržno gledal anarhije na tej košljivi točki evropske politike. Dr. Vošnjak ne brani Jugoslavije, kot je bila do 1941, a poudarja težo vprašanj, ki jih je morala reševati in ki se niso dala rešiti v dveh desetletjih. Daje zgodovinski primer Vel. Britanije, ki se je zedinjevala stoletja. Razpad Jugoslavije bi škodoval politični stabilnosti jugovzh. Evrope, ker bi ob vsaki mednarodni napetosti prišlo do srbsko-hrvatske napetosti, makedonskega vprašanja, severozapadni sosedi pa bi spet svojatali naše dežele. Mi vsi bi izgubili morje. Dr. Vošnjak spominja, da so ob izvršitvi jaltških zaključkov bile vse s-h-s politične sile na stališču kontinuitete Jugoslavije. Priznava le do 6. aprila 1941. "Potrebno je tudi poudariti, da je bila naša državlj. vojna posledica razbitja Jugoslavije. To razbitje je bila spet posledica njenega žrtvovanja." Dr. Vošnjak je bil iznenaden nad mnenjem nekih Srbov, da pred konstituantno ne sme priti do nikakih političnih sporazumov. Ob tem pa se spominja Krfa 1917, ko je (srbska vlada in) Jugosl. odbor (katerega član je sam bil) prevzel največjo politično odgovornost in se ni skrival za bo dočimi volilci konstituante. Dasi nismo imeli nobene legitimacije od naših ljudi v AO-monarhiji, smo imeli pogum postaviti program, ki sta ga javno mnene doma in emigracija navdušeno sprejeli, piše dr. Vošnjak. "V takih trenutkih pomenita drzna iniciativa in pogumno politično dejanje rešitev in življenje, strah in neodločnost pa politični propad in smrt."

Dr. Bojan Ribnikar v "Dajte geslu vsebino" ugotavlja, da mora jugosl. emigracija predstavljati želje in zahteve svojih narodov na tujem ter da mora izdelati načrt v širokih obrisih in dogovor o bodoči ureditvi skupne države, ki bo nato v konstituenti podrobno izdelan in sprejet. Dr. Ribnikar opozarja, da ob težnji k večjim državnim formacijam naša rešitev ni v mikroniziranju in da so Združene evropske države morebiti v dosegu realnosti bodočih petih ali desetih rodov. Ugotavlja, da se je "mišljenje večine odgovornih predstavnikov naših narodov v emigraciji v zadnjem času izkristaliziralo v zahtevi po 'demokratični in federativni' Jugoslaviji." Pravi, da se razlikujejo med seboj le v vprašanju, "kakšna naj bo naša skupna država v bodočnosti". To pa je vzrok, da še ni "sporazuma", ki je pogoj za ustanovitev enotne reprezentance. Tako hočejo imeti Hrvati "čim rahlejšo državno zvezo, namesto da bi s polnim sodelovanjem in soodgovornostjo gradili močno federacijo. Srbi hočejo imeti močno državo, kakor jim velewa njihov državniški čut in kakor jih uči tradicija, pa obenem s težavo priznava jo to, kar so si Hrvati priborili že pred vojno in česar jim v demokraciji nihče več vzeti ne more." Dr. Ribnikar je mnenja, da je prepuščanje odločitve narodu v konstituenti abdikacija položaja emigrantskega predstavnštva. Beg pred odgovornostjo! Treba pa je skleniti sporazum in širši načrt za bodočnost ter se dogovoriti o obrisih bodoče federativne ustave; stranke naj se že zdaj obvežejo, da bodo v domovini potem to tudi zagovarjale. Treba je upoštevati v preteklosti pridobljene pravice, želje sestavnih delov po samoupravi, v človeški mejah zadovoljiti posamezne dele, države kot celote pa ne slabiti. Določiti je treba garancije narodnostnim in političnim manjšinam v posameznih edinicah federacije. Poleg političnih strank naj bo pozvanih čim več jugoslovanskih javnih delavcev v emigraciji k temu delu.

= + =

(Zaključek drugič)

OB MEJAH: Tržaška "Demokracija" je praznovala petletnico svojega izhajanja. Predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev dr. Jožko Tischler pa je srečal Abrahama.

ALEŠ UŠENIČNIK

Vsako popoldne okoli četrte ure sta počasi odkorakala iz ljubljanskega Alojzijevega na enourni sprehod proti kakemu predmestju bogoslov na profesorja France Ušeničnik in njegov brat Aleš. Le poredko sta izmenjala med seboj kako besedo, toda bila sta neločljiva. In tudi na drugi svet sta pravkar odšla skupno, najprej Aleš in sedaj par tednov za njim France.

France Ušeničnik v izveduhovniških vrstah menda ni bil toliko znan. Bavil se je s pastoralnim bogoslovjem, sicer pa v javnost ni posegal. Drugače pa Aleš. Tih, skromen, osebno v javnosti menda sploh ni nikoli nastopil, toda bil je sekularen duh, mož, ki je bolj nego kdorkoli oblikoval duhovnost slovenske generacije pred prvo svetovno vojno. Bog je obdaril tedaj Slovence s celo plejado največjih mož: Cankar, Evangelist Krek, Sušteršič, Zupančič, Ušeničnik... Vsak izmed njih je bil velikan na svojem področju, toda če je duh prvo, potem je bil nedvomno Ušeničnik največji.

Bil je profesor filozofije na ljubljanskem bogoslovju in pozneje na teološki fakulteti. Krek je razlagal tedaj v bogoslovju sociologijo, toda ker je bil kot poslanec na trajnih dopustih, je prevzel Ušeničnik še njegov predmet. Čeprav je torej zašel na to polje nekako po naključju, je postal vendarle kmalu poleg doslej največjega slovenskega filozofa tudi največji sociolog, kar smo jih kdaj imeli. Neizrekljiva škoda je, da ni izdal svoje monumentalne "Sociologije" iz l. 1911. med obema vojnama v novi, sodobni izdaji; morda bi bil prepredil precej duhovne zmede v tem delu katoliškega tabora, ki se je bil bavil ali šaril s socialnim vprašanjem. Njegovi klasični "katekizmi" s tega področja so ostali v preozkem krogu.

Ni se pa omejeval Ušeničnik samo na filozofijo in na sociologijo, temveč je kot skoro univerzalen duh posegal na vsa področja našega javnega življenja in kulturnega ustvarjanja (v mladeniški dobi je celo pesnikoval). Uredil je vse letnike "Katoliškega obzornika" (naslednika Mahničevega "Rimskega katolika") in dolgo vrsto prvih letnikov "Časa". V obeh znanstvenih revijah, edinih, ki smo jih Slovenci tedaj imeli, je objavil Ušeničnik nepregledno vrsto razprav in poročil, v katerih je spremljal vsak tedanji pojav na občem in domačem kulturnem polju ter z vprav edinstveno jasnostjo in preciznostjo bistril pojme in v znatni meri usmerjal vse tedanje slovensko duhovno življenje, saj je užival najgloblje spoštovanje tudi pri svojih idejnih nasprotnikih. Tudi pokojni Ivan Cankar, ki se s takimi stvarmi menda ni mnogo bavil, je vestno prebiral njegove spise in mi večkrat dejal, da je Ušeničnik eden izmed zelo redkih Slovencev, ki zna zares pisati v slovenskem slogu in jeziku. Zato je bil tudi doslej eden največjih graditeljev slovenske znanstvene terminologije in ko je bila ustanovljena naša slovenska znanstvena akademija, je bilo skoro samo po sebi umevno, da je postal njen prvi predsednik.

Edina Ušeničnikova napaka je bila morda ta, da je bil preskromen in zato zlasti v drugi polovici svojega ogromnega kulturnega delovanja premalo bojovnika. Kdo se ne spomni konfuzne idejne desorientacije v katoliškem taboru med obema vojnama; tedaj bi bila bolj nego kdajkoli potrebna arbitraža takega globokega misleca, kakršen je bil Aleš Ušeničnik. Kajti če na koga, tedaj je bilo mogoče nanj aplicirati reklo: Roma locuta - causa finita. Toda vprijeti in kulturni verižniki so ga porivali vedno bolj v stran, zato se najmlajša generacija komaj zaveda, kaj je pomenjal Aleš Ušeničnik Slovincem in kakšno mesto bo zavzemal v naši kulturni zgodovini, dokler bo živel slovenski rod.

Glede Ušeničnikovega osebnega značaja naj mi bo dovoljena le majhna osebna reminiscenca: pred dobrimi dvajsetimi leti sem pripravljal neko božičnico za revne otroke. Stopil sem še k njemu s prošnjo za skromen prispevek v vlagu ali denarju. Ušeničnik je molče odšel k svoji omari za obleko in jo skoro izpraznil, da sem le prav težko odnesel, a iz denarnice mi je dal svojih poslednjih par stotakov. Fran Erjavec

J A V N O M N E N J E

Ključ do alternative. - G.urednik! Pri iskanju "ključa do alternative" ste prezrli, da vrata sploh niso za klenjena, temveč zapahnjena z obeh strani. Če bi obstojalo pravo spoznanje in dobra volja, bi tako Srbi kot Hrvati že davno mogli najti skupno osnovo za delo za osvoboditev na rodov izpod Titove diktature. Pisici "Poruke" so izvolili prezreti možno razširjeno hrvaško stališče in vsiljujejo Jugoslavijo kot predpogoj sodelovanja. Ne spomnijo se, da bi bolje pospeševalo Jugoslavijo le po sodelovanje pri rušenju Tita kot pa trmasto vztrajanje pri oblikah iz preteklosti. V tem se kaže, da ne dojamejo problema, da je namreč pred vsem važna dosega svobode. Dr. Krek je mnenja, da je logično proti enotnemu nasprotniku postaviti enotno fronto, toda ne stori ničesar v tej smeri, ker najbrž ne verjame v nujno potrebo ali možnost take fronte. Še za stopnjo nižje so podpisniki "Poruke". Poleg tega ne predstavlja kaj pomembnega dela Srbov. S kom naj se torej druži dr. Krnjević, tudi če bi bil voljan? Rušljanje s "ključi" more vzbujati posmeh. Namesto tega bi bilo potrebno preiskati razloge za skupen nastop. Če jih bodo politiki dojeli in bodo visokemu cilju - svobodi podredili svoje majhne interese, bodo hitro odprnili vrata. Če ne, pa je bolje, da ve mo pri čem smo. M.T.

G.urednik! Zamisel, ki ste jo zapisali v uvodniku "Ključ" je taka, da je Hrvati na noben način ne morejo odkloniti. Isto načelo je postavil Stjepan Radić novembra 1918 (citiram Dr. Lončarja, Politično življenje Slovencev): "Radić je zagovarjal zvezno državo začasno s tremi regenti kot najvišjimi oblastniki (srbski naslednik prestola, hrvaški ban in predsednik Narodnega Sveta za Slovenijo), ki imenujejo zvezno vlado treh ministrov za zunanje posle, narodno brambo in prehrano; druga opravila vodijo državne vlade za Slovenijo, Hrvaško in Slavonijo ter Srbijo in Črno goro, a poleg njih pokrajinske vlade za Bosno in Hercegovino, Dalmacijo in Vojvodino." Bodo HSSovci demantirali Radića? Ker je prva Jugoslavija zaradi svojega reda in nereda bila postavljena na kocko, je jasno, da morajo narodi imeti možnost, da odločijo, če jo hočejo ali ne. Da mora o tem odločiti vsak narod zase, se mi zdi naravno. Prva Jugoslavija ni propadla zato, da njeni narodi ne bodo imeli pravice ali možnosti odločati, če hočejo tretjo Jugoslavijo! Š.

Vpliv na mnenje. - G.urednik! Vaš uvodnik o "vplivu na mnenje" Zapada me je razočaral. Pričakoval sem, da bom vendar enkrat zvedel, kaj narodnopolitično delo emigracije pravzaprav je. Pravite, da ni v "izključnem pošiljanju priložnostnih spomenic, protestov in poročil." Vse kar nudite, pa je le to isto pošiljanje z razširjenim krogom prejemnikov. Ali je to res vse? G.N.

(Zgornji citat iz uvodnika KT 92. se nadaljuje: "zapadnim vladar in morda še nekaterim časopisom." Če ti faktorji predstavljajo LE MAJHEN odstotek, predstavljajo činiteљи omenjeni kasneje v uvodniku gotovo dokaj VEČJI odstotek merodajnih in večji izgled na uspeh, kar je bistvene važnosti. Ur.KT)

Jugoslovansko ustavo nameravajo spremeniti. Na čelu države bo predsednik republike, ki bo obenem vrhovni poveljnik vojske. Namesto Doma narodov (nekak senat), bodo uvedli Svet proizvajalcev. Volitve v spodnjo zbornico (Zvezni svet) bodo posredne: okrajni in mestni ljudski odbori bodo iz svoje sredine volili narodne poslance na 4 leta. En poslanec bi zastopal 60.000 prebivalcev.

Prešernove pesmi v angleščini pripravljajo z angleškimi sodelavci prof. na nottinghamski univerzi dr. Janko Lavrin. Knjiga izide v Ljubljani. "Titova cesta" je postala Tyrševa, Šelenburgova ulica Kardeljeva, Gaje va pa Kidričeva, trg pred ljubljansko sodnijo pa - Marxov trg.

D. Jeruc: "VEČERNE PESMI" izidejo v kratkem. Cena: bo 5/-, naročila pa sprejema g. Franc Pirnat, 12 Eagle Parade BUXTON, Derbyshire.

Namesto "Cvetke"

Ko je gen. Eisenhower obiskal Udine, kjer imajo Lahij vojaško bazo, mu je tržaški župan g. Bartoli izročil dva zvezka pisanja in pismo o tržaških željah. "To je pa zelo vroče" je pripomnil general in župan je odgovoril: "Veste, smo pač Italijani."

Hrvatski kipar g. Ivan Meštrović, ki biva v Združenih državah, je poklonil republiki Hrvatski nad 130 umetnin, ki so njegovo delo in se nahajajo v Jugoslaviji.

NAROČNINA ZA KT: letno 24/-, četrtletno 6/- - Za inozemstvo odgovarjajoča vsota s posebnim doplačilom za letno dostavo.